

ב. מים אמצעים, שנוטלים בתוך הסעודה בין תבשיל לתבשיל – רשות. ואולם בין תבשיל של בשר לגבינה – חובה, כנזכר למעלה. (וכנ"ל, לשיטת רשב"ם הכוונה בין גבינה לבשר, אבל לאחר בשר אסור בכל אופן לאכול גבינה באותה סעודה. ולר"ת, אפילו לאחר בשר מותר. ולאחר תבשיל בשרי – אם בא לאכול תבשיל חלבי, ואין בהם אלא טעם בשר וטעם חלב – אין הנטילה חובה, אפשר אף לשיטה ראשונה. תוס'. דעת הראב"ד, שהנוטל ידיו בין תבשיל לגבינה – מברך. והתוס' חולקים).

ג. אין נוטלים מים אחרונים על גבי קרקע, משום רוח רעה השורה עליהם. אין ליטול דבר הנצרך לסעודה, (אפילו כגון כלי כתישת תבלין) להוציאו חוץ לד' אמות, לפני אדם הנוטל כוס לשתות – שקשה הדבר לרוח צרדא. ואם נוטל ומחזיר – אין חשש. יש להקפיד לכבד (= לטאטא) את הבית מן הפירורים שנשתיירו מהסעודה, שלא יהיו מדרס רגלים – משום שקשה לעניות [אבל מן הדין מותר לאבד פירורים שאין בהם כזית. ברכות נ:]. אופיא (= קצף) קשה לכרסם (= ריריים הבאים מן החוטם. רש"י. ו"מ: כאב שרירים בין הצלעות). הניפוח בו – קשה לראש. דחיותו לצדדים – קשה לעניות. אלא ישקעו בתוך המשקה עד שיכלה מאליו. (כרסתם הבא לו מחמת אופיא של יין – תקנתו בשתיית שכר. כרסם הבא מן השכר – תקנתו במים. וזה שמחמת המים – אין לו תקנה). אין לאכול ירק מתוך חבילה קשורה שקשרה האכר, אלא יתיר תחילה את החבילה. וכן אין לקנח בבית-הכסא בחרס, ואין להרוג כינה על המלבוש – על כל אלו אמרו שקשים לכשפים. והנשמר מאלו, שמור הוא מן הכשפים. אין לישב, או להניח אוכלין ומשקין, תחת המרזב המקלה מי שופכין, לפי שמצויים שם מזיקים. שפכת מעט מים מפי החבית קודם השתיה – מועילה למים הרעים. (יש מן הפוסקים שהביאו בספריהם כמה מן הדברים הנזכרים).

דף קו

קסו. א. נטילת ידים לסעודה – מפני מה תקנה?

ב. חמי טבריה – האם כשרים ליטול מהם לידים או לטבילה?

ג. מים שנפסלו משתיית בהמה – האם כשרים לנטילה או לטבילה?

ד. האם נוטלים ידים לפירות?

ה. עד היכן נוטלים לידים לחולין, לתרומה, ולקידוש מן הכיור במקדש?

ו. מהם כללי דיני חציצה בנטילת ידים לסעודה?

ז. האם נוטל אדם את ידיו שחרית ומתנה עליהם לכל היום?

א. אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: נטילת ידים לחולין (הוצרכה) מפני סרך תרומה, (כדי שיתרגלו אוכלי תרומה ליטול ידיהם, שהרי סתם ידים שניות הם ופוסלות את התרומה בנגיעה). ועוד – משום מצוה. כלומר מצוה לשמוע דברי חכמים (שתקנו משום נקיות. תוס'. וע"ע בראשונים). ור"א בן ערך אמר שסמכו חכמים על הכתוב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים.

ב. חמי טבריה – אין נוטלים מהם בכלי. (ואפילו לפי הדעות המכשירות ליטול במים שהוחמו באור – כאן שונה שלא היתה להם שעת הכושר. רש"י ורמב"ן. ואולם הרז"ה סובר שלפי דעת המכשירים בחמי האור, הוא הדין לחמי טבריה. ושומר ר' יוחנן לפסול – לדברי חזקיה אמר, שהוא פוסל בחמי האור). הטבלת הידים בחמי טבריה, במקומם – כשר. (ואפילו כל גופו כשר לטבול בהם). הטבלה בהריץ קטן הנמשך מהם, ואין בו שיעור מקוה (רש"י. ולפרוש אחד בתוס', אפילו הוא מנותק מן המקור) – לחזקיה מטבילים, ולר' יוחנן אין מטבילים, גזרה משום כלי. (הלכה כחזקיה, שהיה רבו של ר' יוחנן. רי"ף, רא"ש, רשב"א. ואולם הרז"ה כתב שלהלכה נוטלים בחמי טבריה בכל אופן, אף בכלי. והרמב"ן השיגו).

ג. מים שנפסלו משתית בהמה, בכלי – אין נוטלים מהם. בקרקע – אם יש בהם ארבעים סאה – טובלים בהם (ק"ו מטבילת כל גופו). ואם המשיכם לתוך חריץ קטן – לת"ק כשר, ולר' שמעון בן אלעזר – אין כשר להטביל בהם, גזרה משום כלים. (כל זה אמור במים צלולים אלא שסרוחים או מלוחים, אבל כגון טיט עב שאין הפרה שותה מהם מרוב עוביו – אין זה בכלל 'מים' ופסול. תוס' ועוד).

ד. לרבא (בשיטת ר"א בשם ר' אושעיא) – נטילת ידים לפירות אינה לא חובה ולא מצוה אלא רשות. ורב נחמן אמר: הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח, (ואם נוטלם משום נקיות בעלמא ולא בתורת חיוב – אין לחוש. פוסקים. פירות שמשקה טופח על גביהם, אינם בכלל הזה, שהרי תקנו נטילה לכל דבר שטיבולו במשקה, משום סרך תרומה – ע' פסחים קטו).

ה. בברייתא שנינו: נט"י לחולין עד הפרק (לרש"י והרא"ש: עד הפרק השני שבאצבעות. ולרב ששת כוונת הברייתא עד לפרק הראשון. תוס'). רבנו תם פירש: הפרק הראשון, שאינו חייב ליטול אלא את קצה האצבעות, שנוגע שם במאכל. והר' אברהם פירש: עד הפרק שבסוף האצבעות, במקום חיבורן לכף היד). לתרומה – עד הפרק (- הבא אחריו, כל אחד כפי שיטתו, כנ"ל). לקידוש ידים ורגלים – עד הפרק (שלאחריו. לרש"י – מקום חיבור היד והזרוע. ולהר' אברהם – עד המרפק. והתוס' הקשו על כך. ויש מפרשים שקידוש יו"ד ותרומה – מקום אחד להם, עד סוף כף היד. ובחולין – בסוף האצבעות. כ"ד הרי"ף). שמואל החמיר (על עצמו, לפי שהיה כהן ורגיל בתרומה. תוס') בנטילת ידים בחולין כבתרומה. ואילו רב ששת השווה את שניהם להקל, (לרש"י ור"ת: עד הפרק השני שבאצבע. ולהר' אברהם – מקום חיבור האצבעות בכף). ולבסוף הביאו דעת ר' אמי ור' יהושע בן לוי, להורות כדברי שמואל, לעשות חולין בתרומה, (פרק שלישי שבאצבע – לפרש"י. ולר"ת – שני. ולהר' אברהם והרי"ף – עד סוף פיסת היד). ואמרו שאין חילוק בין כהן לישראל.

(הרא"ש, בשו"ת כ"ד) לאחר שהביא דעת הרי"ף, ליטול עד סוף היד, כתב: 'וחומרא יתירה היא והעולם לא נהגו כן'. ואולם בשו"ע (או"ח קס"ד) פסק שראוי לנהוג כדעת הרי"ף, ליטול עד סוף היד. וכ"ד הר"ח והרשב"א (ע' תוה"ב ש"ו; שו"ת, ח"ג רס). וכתבו האחרונים שבשעת הדחק יש לסמוך על המקלין. וע' בבאור הלכה (שם) שהציב את שיטות הראשונים מערכה מול מערכה, ומסקנתו שכל אדם חייב מן הדין ליטול עד סוף היד, שכן דעת גדולי הראשונים. ומ"מ הסומך להקל כשיטה השניה, ליטול עד סוף האצבעות כשאין לו מים – אין מוחלים בידו).

ו. כל דבר שחוצץ בטבילה בגוף, חוצץ בנטילת ידים. (ודוקא לאכילה, אבל לנגיעת חולין שנעשו על טהרת התרומה – לא החמירו. תוס').

(והציצה פוסלת במיעוט אם מקפיד עליו. וברוב, אפילו אינו מקפיד. אבל במיעוט שאינו מקפיד – אינו חוצץ. עפ"י תוס'; רא"ש; שו"ע או"ח קסא.א. וע"ש ברמ"א שהביא דעה שאין חציצה בנטילה, אך כתב שהעיקר כדעה ראשונה.)

ובשו"ת אור לציון (או"ח ח"ב מו,ה) התיר ליטול עם 'לקה' מרוחה על הצפרנים, ובלבד שלא החלה להתקלף, כי אז צריך להסיר את כולה. וכן 'חינה' שיש רגילים ליתן על היד בשמחות – אינה חוצצת בנטילת ידים, כי כל לנאות אינו חוצץ).

ז. אמר רב: נוטל אדם את שתי ידיו שחרית ומתנה עליהן לאכילה לכל היום. ובלבד שיזהר מלטנפם ומלטמאם. וכן הורה ר' אבינא לבני פקתא דערבות, שאין המים מצויים להם. לדעה אחת, רק בשעת הדחק התיר, ודלא כרב. ולדעה אחרת, אפילו שלא בשעת הדחק, וכרב. (ונקטו הרשב"א, הרא"ש, הריטב"א והר"ן, שהלכה כלשון זו, שלא נחלק על רב. ולדעת רבנו חננאל אין להקל אלא בשעת הדחק. ומשמע ברשב"א שלמעשה יש לחוש לדעת ר"ח, הגם שתמה עליו.)

התוס' צדדו לתירוץ אחד, שאף לרב אין מועיל תנאי אלא כשאין מים בסמוך לו, או גם אם יש לו אלא שצריך אותם לדבר אחר.)

דף קז

קסז. א. האם נוטלים לידיים בזרם מים המקלח (בצינור או בתעלה וכדו') מכה שפיכת אדם?

ב. אלו תנאים נאמרו בכלי הכשר לנטילה?

ג. אלו תנאים נאמרו בסוגיא בטיב המים הכשרים לנטילה?

ד. מהו שיעור המים הנצרך לנטילה?

ה. האם כשר לאכול פת ע"י כריכת מפה ללא נטילה?

ו. המאכיל אדם אחר – האם יש חיוב נטילה לאוכל או למאכיל?

א. אין נוטלים לידיים בזרם מים המקלח בצינור או בתעלה, באופן שאין המים מחוברים למקורם, (יאור, נחל, ים וכדו') אלא באים לשם ע"י שפיכת אדם. ואולם אם מקריב ידיו למקום הדלי השופך – כשר, שאז המים באים על ידיו מכה שפיכת האדם.

ואם יש נקב בדלי הדולה ומשקה, בשיעור 'כונס משקה' – מועיל הנקב ליצור חיבור למים שביאור וכו', שהרי הקילוח המקלח מהנקב מהווה חיבור למים שבדלי. ולכן אפשר לטבול שם את הידיים. (לגרסת הרי"ף ולפירושו, אין נקב ככונס משקה מהווה חיבור להכשיר. רא"ש.)

(יש לדייק מרש"י שאם יש שיעור מקוה בתעלת המים – כשר לטבול בו הידיים. ואולם התוס' כתבו שא"א לטבול במים שאובים. ובה"ג מכשיר לטבול ידים בכלי, שהטבילה כנטילה. ובמים שאינם שאובים, שאין בהם שיעור מקוה – נחלקו הראשונים אם כשר לטבול בהם כשהם בקרקע – ע' רש"י ותוס' וש"ד לעיל. וערש"ש.)